

SUMMARY FOR TODAY IN ENGLISH

- ✧ Phonotactic constraints determine the makeup of possible Swedish syllables.
- ✧ Patterns resulting from different alternations of sound length, (un)stressed syllables and pitch movements contribute to melody and rhythm.
- ✧ Only stressed syllables have a long sound.
- ✧ Swedish is a pitch accent language. There are two pitch accents that can distinguish meaning between otherwise equal words. Accents are predicable. Accent 1 (= 1 peak, rising, falling word end) occurs mostly in monosyllables. Accent 2 (= 2 peaks, falling-rising-falling word end) occurs in multisyllabic words. In compounds and derivations, a low tone occurs between the fall on the primary stress and the rise on the secondary stress.
- ✧ In particle verbs, stress is on the particle. In verbs with prepositions, the stress is on the main verb.
- ✧ Questions with a rising tone in English often have falling tone in Swedish.
- ✧ Prosody (=voice inflection) can also encode a speaker's emotional state, and it can be a device to express emphasis, new information, or contrast items.

Fonotax

Ett ord har en eller flera *stavelser* ('syllables'). Stavelsen har vanligtvis en *ansats* ('onset') med 0-3 konsonanter, en vokal som stavelsens *kärna* ('nucleus'), och sist en *koda* ('coda') med 0-3 konsonanter. Bara vissa (certain) kombinationer är möjliga.

Stavelse		
KKK	V	KK
<i>ansats</i>	<i>kärna</i>	<i>koda</i>
[str	a	ks]

<strax> 'soon'

- ✧ Ge exempel på ett *enstavigt* ord: _____ och ett *merstavigt* ord: _____
- ✧ Hur många stavelser? <hunddagis> __, <hundvalparna> __, <veterinärklinik> __

Ett ords struktur: prefix + rot + suffix + böjning(ar)
                           för   klar   ing   ar   na

Ett ords stavelser: [før- 'kla:-riŋ-a-ŋa] (m.a.o.: svenskan gillar konsonanter i ansats)

Längd och betoning (length and stress)

Ord kan ha *betonade* och *obetonade stavelser*. Betonade är ofta mer märkbara (more prominent), längre, och starkare. Det finnas max. 2 betonade stavelser i ord; ca. 75% har 1 och ca. 25% har 2, d.v.s. en *huvudbetonad* och en *bibetonad* ('primary and secondary stress'). Betoning är dynamisk och kan ligga på olika stavelser i svenska.

- ✧ Nordiska ord med 1-2 stavelser har initialbetoning (& bibetoning), t.ex. *Sverige*,
- ✧ Tyska *be-*, *för-*, *-ntlig* låneord betonar 2:a stavelsen, t.ex. *begå*, *förse*, *egentlig*
- ✧ Låneord med latinsk etymologi betonar näst sista stavelsen, t.ex. *kopiera*
- ✧ Låneord med fransk etymologi betonar sista stavelsen, t.ex. telefon

Obetonade stavelser har bara korta ljud, och blir också ofta reducerade eller borttagna (reduced or removed), framför allt i snabbt tal.

- ✧ Stryk under vilken stavelse eller vilka stavelser som betonas i orden:
finger, köpa, betalar, affär, studera, affärsman, garderob

Ljudlängd

Bara *betonade stavelser* ('stressed syllables') kan ha långa ljud. Det finns *max. 1 långt* ljud i en stavelse. (Den verkliga längden varierar, t.ex. med regionala accenter.)

>1 konsonant (dubbel eller olika konsonanter) efter en vokal i betonade stavelse markerar en längre konsonant.

- ✧ Exempelord med 2 dubbla konsonanter som markör för lång K: _____
- ✧ Exempelord med 2 eller fler olika konsonanter som markör för lång K: _____
- ✧ Hur markerar man långt <k> och <j, v> i skrift? [k:] är <__> och [j:, v:] är <__,_>
- ✧ I en klusil *stoppas* först luftströmmen före en *explosion*. Vad förlängs i en klusil?

0-1 konsonant efter vokal i betonad stavelse markerar lång vokal.

- ✧ Exempelord med 0 konsonant efter lång V: _____

Förutom roten kan man betona prefix och suffix (bl.a. de som liknar prepositioner):

-aktig, an-, -artad, av-, -bar, bi-, bland-, -dom, efter-, er-, -faldig, från-, -full, för- (=före), -för, gen-, genom-, -haftig, -het, hyper-, in-, inom-, -lek, -lös, med-, mellan-, miss-, mot-, -mässig, o-, om-, på-, -sam/-, -skap, super-, sär-, till-, under-, ultra-, und-, utom-, van-, vid-, -vis, åt-, över-

Betonade suffix som dessutom avtonar föregående (preceeding) stavelse

-abel, -ad, -al, -ang, -ant, -at, -ell, -ent, -era, -eri, -i, -ik, -in, -is, -ism, -ist, -it, -itet, -on, -os, -sion, -tion, -yr, -är, -ör, -ös

Tonala ordaccenter (word pitch accents)

Ord med samma ljud, betoning och längd kan ha olika betydelser p.g.a. tonala ordaccenter. Betoning styr tonkurvan som mäts som F0 (grundtonens frekvens). Ordaccent är förutsägbart (predictable). Region påverkar hur A1 och A2 uttalas.

I bilden nedan till höger: accent i búren ('the cage') och accent 2 i búren ('carried')

- ✧ *Accent 1 (akut)* har 1 topp med stigande ton på betonad stavelse, i alla fall i fokus (L-H).
- ✧ *Accent 2 (grav)* har 2 toppar med fallande ton på huvudbetonad stavelse och uppton på följande eller bibetonad stavelse. Det är upptonen som förstärks i fokus (H-L-H).
- ✧ Tonkurvan tenderar att falla för både A1 och A2 vid ordgräns.

Regler för accent 1

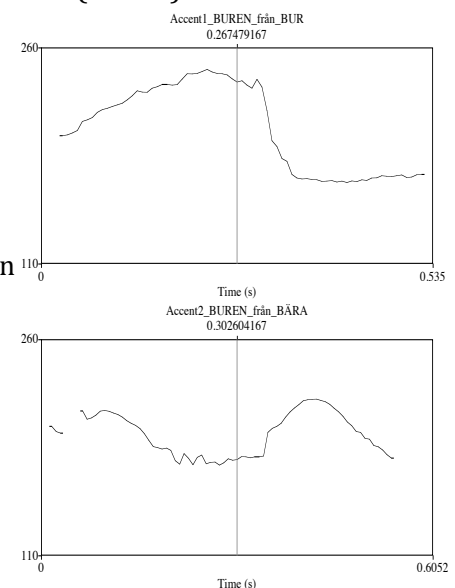
- ✧ enstaviga ord (också fortsatt i BF för substantiv)
- ✧ ord med final betoning
- ✧ adjektiv på *-re, -erst*, presensverb på *-er*
- ✧ ord med *be-, för-, -isk, -is, -iker, -el*
- ✧ dag, månad, bär, många person- och platsnamn
- ✧ utan fokus försvagas (*is weakened*) A1 och kan t.o.m. få svag nedton

Regler för accent 2

- ✧ den stora majoriteten av flerstaviga ord
- ✧ ord med *-essa, -inna, -ande, -ende, -ig, -else, -(l/n)ing*
- ✧ pluralsubstantiv på *-or, -ar*
- ✧ adjektiv på *-a, -are, -ast*
- ✧ flerstaviga verb, en del lexikaliserade fraser (t.ex. *korv med bröd*)

Sammanställningskurva

- ✧ Sammansatta ord har ofta accent 2 med en speciell kurva med *låg ton mellan huvudbetonad och bibetonad stavelse*
- ✧ Exempel: <j`ärnvägsstati^on>, jfr. <là^má djúr>, <là^madjúr> ('paralyzed animals', 'llamas')

Intonation i frågor

Man kan tala om F_0 också på meningsnivå. Frågor slutar ofta på fallande tonkurva. Istället markerar ordföljd eller kontext om ett *yttrande* ('utterance') är en fråga. Det viktiga kan också ha mer extrem tonkurva; intonation i frågor utan frågeordföljd kan alltså karakteriseras via fokus/emfas. Hur frågor uttalas varierar med talare.

Känslor

Känslor kan påverka intonationen på olika sätt, t.ex. genom prosodiska faktorer som *duration* (ms.), *intensitet* (dB), och F_0 (Hz) – både genom meningen eller i vissa ord. T.ex. markerar kortare duration och högre intensitet ofta argt tal jämfört med längre duration och lägre intensitet för ledsamt tal. Känslor i tal kan också ha olika intensitet och kan uttryckas extremt eller subtilt. Hur man visar känslor i tal är också subjektivt och varierar ganska mycket.

Ibland man kan förutsäga talarens känslotillstånd med hjälp av lexikala bevis som finns i yttranden. Det kan vara *ord för känslor* (t.ex. *lycklig*), ord för känslomässiga beteenden (t.ex. *skratta*), positiva/negative ord (t.ex. *dålig*), *interjektioner* (t.ex. *Usch!*), *samtalsfunktioner* som t.ex. *klaga* ('complain'), *förbanna* ('curse'), m.m. *Kontexten* är generellt mycket viktig för tolkningen av känslomässighet i tal.

Informativ betoning

Element som ger *ny information* har ofta *fokusbetoning*, i kontrast till det gamla.

Partikelverb och verb med prepositioner

I partikelverb är partikeln, inte verbet, betonad. I verb med preposition betonas verbet istället. Jämför den prosodiska kontrasten i exemplet. Ringa in betoningen.

- ✧ *Jag kan inte komma på vad han sa.* ('I can't recall what he said.')
- ✧ *Jag kan inte komma på festen.* ('I can't come to the party.')

Emfatisk betoning

Man kan använda betoning för att uttrycka betydelsefull emfas i en mening. Den kan t.ex. ligga på intensivmarkerande ord eller prefix (med eller utan stamordet).

- ✧ *Jippi!* Vad urkul det ska bli att få mer hemläxor!
- ✧ Jag är *jävligt* trött på alla hemläxor.

Exempel på intensivmarkerande adverb eller prefix: *mycket*, *väldigt*, *hemskt*, *otroligt*, *jävligt*, *fruktansvärt*, *fantastiskt*, *super-*, *jätte-*, *ur-*, *ultra-*, *kanon-*, *storm-*, *skit-*, *as-*

Diskussionsfråga: Om man säger det första exemplet med oväntat långsam takt, vilken subtil attitydnyans kan man då uttrycka?

Kontrastiv betoning

Med betoning kan man (på ett implicit sätt) kontrastera ett element mot ett annat. Det är en strategi för att förtydliga (*clarify*) vad man säger. Markera betonat ord.

- ✧ Cissi sa att hon är svensk medborgare. (svensk, inte amerikansk)
- ✧ Cissi sa att hon är svensk medborgare. (rapporterat tal, inte ljug)
- ✧ Cissi sa att hon är svensk medborgare. (Cissi, och ingen annan)

Kontrastiv betoning är mycket effektivt för att repetera information, fråga om repeterad information, eller korrigera någon. (När används detta i dialogprogram?)

- ✧ "-Du sa **72** och inte 78 kronor, eller hur?"
- ✧ "-Nej, jag sa **82**."
- ✧ "Jag gillar inte äpplen utan **apelsiner**."

Man kan också användas kontrastiv betoning för andra sammanhang när man vill signalera att man kontrasterar två eller fler saker.

- ✧ Jag fick bara *jobba* på min födelsedag. (inte fira)

Övningar

Övningar 12-17 och 7 i Swedish Web Audio Lab. Gör dem före nästa lektion.

12. Längd: 12.1 (del 1: lyssna, del 2: säg samma ord, del 3: säg nya ord)
13. Ordaccent: 13.1 (del 1: lyssna på ordpar med två talare, del 2: producera samma ordpar, del 3: identifiera accent i tal med västkustsaccent)
14. Betoning: 14.1 betydelsefull betoning av stavelser i ord
14.2 partikelverb eller verb + preposition (del 1: lyssna, del 2: producera)
15. Frågor: 15.1 intonation i frågor (del 1: lyssna, del 2: formulera om till frågor),
15.2: ställ frågor om angivna teman
16. Känslor: 16.1 lexikon som markerar känslor (del 1: identifiera känslor, del 2: uttala samma känslomässiga mening)
16.2 identifiera vilken känsla som talarna har försökt att båda spela upp; (observera också hur de två tolkningarna av samma känsla varierar, och att vissa yttranden verkar mer extrema och andra mer subtila)
17. Betoning: 17.1 kontrastiv betoning i en dialog (del 1: lyssna). Här är dialogen:
- A: Vakna! Jag har lagat pannkakor till frukost.
B: Jag vill inte ha pannkakor, jag vill ha **våfflor**!
A: Gud, vad du är petig. Din **bror** är inte sån.
B: Jag är inte min bror, jag är **jag**.
C: Jag vet, men jag önskar att du kunde vara mer **uppskattande**.

17.1 (del 2: producera kontrastiv betoning). Här är meningarna:

Now, say the following sentences aloud, trying to use contrastive stress.

1. Nej, jag kan inte gå till bio, jag måste **plugga**.
2. Jag tar **kaffe**, inte te.
3. Vilken tycker du bättre om, **pirater** eller **ninja**?
4. Han äter hemma men hon äter **på restaurangen**.
5. Vill du prata **svenska** eller **engelska**?

17.2 Producera emfatiskt betoning

Say the following sentences aloud and place emphatic stress on the intensifying word in the sentence

1. Den här soppan är **väldigt** varm.
'This soup is very hot.'
2. Situationen är inte bra **alls**.
'The situation is not at all good.'
3. Om du har sönder vasen kommer mamma att bli **skitsur**.
'If you break the vase, mom will be very angry.'
4. Vi hade **hemskt** roligt på festen.
'We had a great time at the party.'

7. Slutligen, gör övning 7 (från dag 1.3) med dessa instruktioner.

”Listen to the following sentences and distinguish between thoughts or opinions (*tycka*) and likes or preferences (*tycka om*). After each sentence, say if it's **tycka** or **tycka om**.”

Extramaterial:

Rolig text med svenska ordaccenter

<http://how-to-learn-any-language.com/sounds/index.asp?sound=33>

Lyssna på finlandssvenska (som för övrigt inte har ordaccenter):

<http://www.sls.fi/doc.php?docid=323>

http://en.wikipedia.org/wiki/Swedish_phonology (inspelade ljud)